

Környezeti és Egészségügyi Nevelési Program

A Nevelési Program jellemzői

Törvényességi kötelezettség:

- támogatja a helyi tanulásfejlesztési célokat.
- új intézményi kapcsolatokat kezdeményez
- források feltárását provokálja, megtanít gazdálkodni
- a pedagógusok között új együttműködésre készítet
- az iskola általa tanuló-szervezetté válik
- szervesen illeszkedik a minőségbiztosításhoz
- segítségével a fenntartó és az iskola új érdekszövetséget köthet
- biztosítja az Európai iskolákhoz való kapcsolódás

1. Alapok

1.1. Törvényi háttér

Az **Alkotmány** környezetvédelemmel kapcsolatos paragrafusai:

8. § A Magyar Köztársaság elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelessége.

16. § A Magyar Köztársaság különös gondot fordít az ifjúság létbiztonságára, oktatására és nevelésére, védelmezi az ifjúság érdekeit.

18. § A Magyar Köztársaság elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.

70. § A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghöz.

A Környezetvédelmi törvény (1995. évi LIII. Törvény a környezet védelmének általános szabályairól) célként az ember és környezete harmonikus kapcsolatának kialakítását, a környezet elemeinek és folyamatainak védelmét, és a fenntartható fejlődés környezeti feltételeinek biztosítását fogalmazza meg.

Legfontosabb alapelvei: a megelőzés, az elővigyázatosság, a leghatékonyabb megoldás, a helyreállítás, a felelősség, az együttműködés, a tájékozódás és a nyilvánosság. A törvény 54. § 1. cikkelye szerint „minden állampolgárnak joga van a környezeti ismeretek megszerzésére és ismereteinek fejlesztésére”. A nevelés állami és önkormányzati feladat. Legfontosabb dokumentumaként a NAT-ot, a *Nemzeti Környezetvédelmi Programot* (illetve annak részeként a Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogramot) említi.

1989-ben az **Egyesült Nemzetek Gyermekek Jogairól Szóló Egyezmény** kinyilvánította, hogy a gyermekeknek joguk van a különleges gondoskodásra és támogatásra.

A **Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogram** (1996) 9.5 pontja részletesen foglalkozik a környezet-egészségügy oktatásával, nevelésével. Az oktatás, nevelés és szakképzés környezet-egészségügyi feladatait két nagy területre osztja:

Környezet-egészségtani szakismeretekre és módszerekre azoknak a szakembereknek van szükségük, akiknek ez munkakörükkel közvetlenül összefügg. Számukra ezt a képzés során a képzési követelmények előírják.

A környezetegészség kultúrája ugyanakkor az életvitel részeként a hétköznapi tudás és szokásrendszer egyik fontos eleme, minden embert érintő kulturális tényező. E kultúra az emberek életviteli szokásaiban, életmódjában, értékrendjében tükröződik. Kialakulása a családi szocializációban kezdődik, s később az intézményes nevelés, oktatás és az iskolarendszeren kívüli hatások együttesen formálják.

1998-ban Koppenhágában a WHO Európai Regionális Bizottsága elfogadta az **Európai Egészség 21.** nyilatkozatot amelynek célkitűzései többek között kimondják, hogy 2015-re a lakosságnak a társadalom minden rétegében egészségesebb életmódot kell kialakítani és hogy a régió lakosságának olyan

biztonságosabb fizikai környezetben kell élnie, ahol az egészségre veszélyes szennyező anyagok nem haladhatják meg a nemzetközileg elfogadott határértékeket.

Az Egészségügyi Világszervezet számos ide vonatkozó dokumentuma, valamint az **"Egészség Regionális Stratégia"** szakmai háttérrel nyújt a hazai az **"Egészség évtizedének Johan Béla Nemzeti Programja"** 2002 kidolgozásához. Előzménye a Nemzeti Népegészségügyi Program (1066/2001 Kormányhatározat). A Program illeszkedik az EU népegészségügyi prioritásaihoz, és hazánk uniós csatlakozása további lendületet ad a sikeres végrehajtáshoz.

A Természetvédelmi törvény (1996. évi LIII. Törvény) kimondja, hogy természeti értékeink védelme, a természetvédő szemlélet kialakítása elsődleges állami feladat. Kiemelt szerepet kell biztosítani a természet értékeinek megóvásában a civil szférának, az állampolgároknak, hiszen nemzeti kincsnek minősülő természeti értékeink megőrzése az állampolgárok és önszerveződő csoportjaik aktív részvétele nélkül nem lehetséges.

Az 1997. évi XLI. **Törvény a halászatról és a horgászatról** szintén számos környezeti nevelési feladatot tartalmaz (tanfolyamok, vizsgák, fajsmeret, természetvédelem).

A **géntechnológiai tevékenységről** szóló XXVII. **Törvény** 30. és 31. §-a foglalkozik az oktatással, a képzéssel és a tájékoztatással. Ennek értelmében „Az állami feladatok ellátása során a Kormány gondoskodik arról, hogy a géntechnológiával módosított szervezetek felhasználóival, fogyasztóival az iskolai és az iskolán kívüli oktatás, képzés, tájékoztatás keretében ismertetésre kerüljön a géntechnológia lényege és alkalmazásai, az így módosított szervezetek használatának környezeti, egészségügyi, gazdasági, társadalmi hatásai és kockázatai”.

Az **állatok védelméről és kíméletéről** szóló 1998. évi XXVIII. **Törvény** célja, hogy elősegítse az állatvilág egyedeinek védelmét, fokozza az emberek felelősségtudatát az állatokkal való kíméletes bánásmód érdekében, valamint meghatározza az állatok védelmének alapvető szabályait. A törvény kimondja, hogy az oktatás során állatkísérletek elvégzésére a diákokat nem lehet kötelezni.

Nemzeti Környezetvédelmi Program (a Kormány 2031/1998. határozata) helyzetértékelése szerint: „A környezetvédelemben felmerülő problémák jelentős része vezethető vissza arra a tényre, hogy Magyarországon még nem megfelelő szintű a környezeti tudatosság foka. A lakosság ismeretei a környezetről, a környezetvédelemtől, annak megóvásáról hiányosak, és többnyire nem megfelelő színvonalúak.”. A társadalmi részvétel és tudatosság erősítésében kiemelkedő szerepe van a közoktatási, felsőoktatási és kulturális intézményekben folyó tevékenységnek.

Elengedhetetlenül szükséges a NAT részeként a környezetvédelmi, természetvédelmi oktatás továbbfejlesztése. A felsőfokú oktatásban a program időszakának végére (2003) el kell érni, hogy minden hallgató részesüljön környezetvédelmi, természetvédelmi oktatásban.

Az 1990. évi LXV. **Törvény a helyi önkormányzatokról** kiemeli az egészséges életmód közösségi feltételeinek elősegítését, a lakosság önszerveződő közösségei tevékenységének támogatását.

A **közoktatásról szóló** 1993. évi LXXIX. többször módosított **törvény** szerint a pedagógiai programok felülvizsgálatánál az eddiginél nagyobb hangsúlyt kell fordítani a gyermekek érzelmi, értelmi, erkölcsi fejlődésével kapcsolatos feladatokra, s a nevelés elsőrendű jelentőségű. A pedagógiai programok átalakításánál a személyiség- és közösségfejlesztés megtervezésében nagy hangsúlyt kell fordítani a NAT kiemelt közös követelményeire, köztük a környezeti nevelésre.

A 41. § 6. pontja szerint az iskola „felderíti a gyermekek és tanulók fejlődését veszélyeztető okokat, és pedagógiai eszközökkel törekszik a káros hatások megelőzésére, illetőleg ellensúlyozására. Szükség esetén a gyermek, a tanuló érdekében intézkedést kezdeményez”.

Az iskolai munkát tartalmi alapjaiban szabályzó közös követelményei között találjuk a környezeti nevelést. „A környezet ismeretén és személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartás egyéni és közösségi szinten egyaránt legyen a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelv. „

1998-ban tizenhárom környezeti neveléssel foglalkozó társadalmi szervezet összefoglalta a környezeti nevelés eddig elért eredményeit, és a **Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégiába** foglalta azt. 2003-ban megjelent az átdolgozott kiadás.

1999-ben elkészült a **Nemzeti Biodiverzitás Stratégia** a Globális Környezeti Alap és az UNEP (ENSZ) támogatásával. Az akcióprogram elkészítését az 1992-es Rió de Janeiróban megrendezett **Környezet és Fejlődés Konferencián** aláírt – általunk 1995-ben ratifikált biodiverzitás egyezmény tette feladatunkká. E szerint minden államnak joga és kötelezettsége megőrizni saját természeti értékeit, gazdaságát, és az abból szerzett tudást. Ez csak társadalmi összefogással valósítható meg.

A 2000. évi **Hulladékgazdálkodásról szóló XLIII. Törvény** 54. §-a kimondja, hogy a Kt. 54-55. §-ában foglaltak alapján a hulladékgazdálkodással kapcsolatos ismereteket oktatni kell, azok a Nemzeti Alaptanterv részét képezik. Ezeknek az ismereteknek az oktatásával és terjesztésével – az állami, önkormányzati intézmények és más szervezetek bevonásával, valamint közszolgálati hírközlő szervek igénybevételeivel – elő kell segíteni, hogy a társadalom környezeti kultúrája növekedjen.

Fogyasztóvédelmi törvény az 1997. évi CLV. **Törvény** első részének, V. fejezett 17.§-a rendelkezik a fogyasztók oktatásáról. A helyi tanterveknek biztosítani kell, hogy az egyes tantárgyak sajátosságaihoz igazodva a tanulók elsajátíthassák a fogyasztóvédelemmel összefüggő ismereteket, felkészüljenek azok gyakorlati alkalmazására. Kiemelt fejlesztési feladat a felkészülés a felnőtt életre, amelyben a fogyasztói kultúra kialakítása is jelentős szerepet kap.

1.2. Helyzetkép

Az iskola rövid története:

Az intézmény 1978-ban kezdte meg működését 1200 tanulóval, 8 osztályos szerkezetben. Az iskola és az Újhegyi lakótelep helyzete, fejlődése a gyermeklétszám mindenkorai változásának megfelelően, szorosan összefügg. Az intézmény a lakótelep bővülésével az 1980-as évekre elérte a maximumot (2300 tanuló). Később a lakosság összetételének változásával, s egy új iskola megnyitásával – ahova körzetmódosítás által került át a gyerekek egy része – 800 – 1000 főre állandósult a létszám. A későbbiekben a tanulók száma tovább csökkent, jelenleg 400-450 fő között mozog. A létszámcsökkenés legfőbb okát az országosan is regisztrált születések számának drasztikus csökkenése adja.

Az iskola 1992-től önálló bérigazgató.

1996-ban felvette Széchenyi István gróf nevét. A névválasztás jelzi, hogy az intézmény milyen értéket tart irányadónak és fontosnak.

Az iskola tanulói, szociális környezet:

1. A tanulók 95%-a lakótelepi gyerek. A többiek a kerület kertvárosi részéből járnak ide.
2. Az utóbbi években tapasztalható a népesség nagyarányú csökkenése és a lakótelepről való elvándorlás. Ennek elsősorban gazdasági oka van. Az itt élő családok egyre nehezebben tudják fizetni a lakótelepi lakások magas fenntartási költségeit, így eladják azt, és Budapest környékén kis településekre költöznek.
3. 1989-ben ugrásszerűen megemelkedett a munkanélküli családok száma, ez akkor a teljes tanulólétszám 20-25%-át érintette.
4. A jelenlegi veszélyeztetettség eléri a 10%-ot.

Az iskola környezete:

Kőbánya a főváros mértani középpontjában van. Innen viszonylag könnyen megközelíthető a város bármely nevezetessége, múzeumi, az Állatkert stb. Ha közelebbi sétára van csak idő, akkor egy halastó és a sportliget néhány perc alatt elérhető. Kellemesen eltölthető egy-egy óra a nádas vadkacsáinak, egyéb állatainak, szép nagy fáinak, bokrainak megfigyelésével. Az iskolától indul az Újhegyi sétány, amelyet az idén újjátartottak fel. A régi, csúnya, fém zöldes bódékat lebontották, helyette fából szép, ízléses árusító helyeket alakítottak ki. A bokrok, virágok ápolnak. A sétány a lakótelep legszebb része. Sajnos a környéken több szépségről nem lehet beszámolni, mert a tízemeletes házak között kevés a fa, virág, viszont rengeteg a szemét és a kutyapiszok. Ezen jó lenne változtatni!

Építési és berendezési adottságok:

Az iskola már 26 éves, ezért évente kisebb-nagyobb felújításokra szorul. Ezek a munkák- a lehetőségekhez képest- környezetkímélő módon vannak elvégezve.

A tantermek világosak, a berendezések, a padok, a székek a tanulók életkorának és az egészségügyi feltételeknek megfelelnek, jó állapotban vannak.

Két nyelvi laborunk, két informatikai szaktanterem, kémia, fizika, biológia előadó, hatalmas, jól felszerelt tornaterem áll rendelkezésre. A tárgyi adottságok kiemelkedően jók. A tanulók számára a korlátlan Internet hozzáférhetőség biztosított.

A mosdók az idén lettek felszerelve folyékonyszappan-tartóval, kézszáritókkal, WC-papír tartókkal, tükrökkel.

A hatalmas aula, a folyosók, a belső kert és udvar tele van gyönyörű virágokkal, bokrokkal, fákkal. Ez részben a fásítási pályázatokon való részvételnek köszönhető. Az eredmény látszik, de még vannak teendőik!

Életviteli, szokásbeli sajátosságok, hagyományok:

Az iskola nagy gondot fordít a tanulók mozgására, egészséges életmódjára. Első osztálytól negyedikig egész évben, ötödiktől nyolcadikig minden évben fél évig uszodába járnak a gyerekek. Az órai testnevelésen kívül ÚDSE- programok segítségével tudnak többet mozogni a diákok. A tanulók körében a leggyakoribb mozgásszervi, légúti és egyéb betegségeken az iskola gyógytornásza igyekszik segíteni. Az iskolaorvos, a védőnők minden évben felvilágosító előadásokat tartanak a felső tagozatos tanulóknak az egészséges életmódról, a helyes táplálkozásról, a szervezetükben lezajló biológiai változásokról, a drog veszélyeiről. Ezek a felvilágosító előadások nagyon aktuálisak mert a lakótelepen, sőt az iskola környékén is gyakran lehet látni szípus fiatalokat.

Hagyománynak számít az iskolában a DÖK- nap, ami a mozgásra, sportra ad lehetőséget. Télen sítábor hosszú téli hétvége, nyáron sporttábor szervezésére kerül sor. Minden évben a 3. és 7. évfolyamosok erdei iskolába mennek. A tanulók szívesen és sikeresen vesznek részt a Környezetvédelmi Minisztérium pályázatain, Parlagrafű és egyéb versenyeken, Vöröskeresztes szervezésében Regionális elsősegélynyújtó vetélkedőn.

Rendszeres a papír-, a telefonkönyv- a szárazelem-gyűjtés. Folyamatos a részvétel a savas eső és zuzmó mérésben. „Szemét szüret” akcióra is van példa.

Minden évben véradásra kerül sor, ahová a tanulókon keresztül nemcsak a szülők, hanem a lakótelepen élő más felnőttek is eljönnek.

Ezeket a jól működő, sikeres környezetvédő és egészségmegőrző hagyományokat továbbra is folytatni kell, új elemekkel bővítve sikerülhet minél több gyereket, szülőt, felnőttet bevonni, szemléletükön változtatni.

1.3. Erőforrások

1. Személyi

A) Belső: tanárok, diákok, technikai dolgozók, iskolaorvos, védőnő, pszichológus, szabadidő szervező, gyógytestnevelő

Pedagógusok: programok szervezése, lebonyolítása, dekoráció

Technikai dolgozók: szelektív gyűjtés segítése, programok segítése, beszerzések

Tanulók: tantermek, zöld területek havonkénti rendezése, hulladékgyűjtés

Zöld felelős tanulók: hulladékátvitel segítése, osztálytermek zsúrizése mellékhelyiségek, folyosók tisztaságának ellenőrzése

Humán erőforrások	Feladat, szerepkör	Erősségek
Iskolavezetőség	Támogatja a környezeti nevelési programokat. A minőségi munka részeként értékeli az ilyen tevékenységet. Anyagi forrásokat teremt. Ösztönző rendszert dolgoz ki. Aktívan részt vesz az egyes programokban.	Hiteles személyiségek a pedagógusok és a diákság számára. Hasznosítható kapcsolatrendszer. Kreativitás, nyitottság, tolerancia
Tanárok	Kidolgozzák és a tantárgyakba beépítve tanítják az egyes környezet-egészségügyi tartalmakat. Dekorációk, kiállítások, programok szervezői, résztvevői, segítői.	Valamennyi szakos belátja, hogy minden tanár feladata a környezet- és az egészségvédelemre nevelés.
Környezetvédelmi munkaközösség	Elkészíti a pedagógiai programnak megfelelően az éves tervet, segíti és koordinálja annak megvalósítását, pályázatokat ír, kapcsolatot teremt a külső támogatókkal. Szervezi az egészséges életmóddal kapcsolatos programokat felkészíti az elsősegélynyújtó, polgárvédelmi versenyekre.	Lehetőséget ad a különböző szakmacsoportok programjainak összehangolására (versenyek, akciók, kiállítások, jeles napok eseményei stb.)
Osztályfőnökök	Évfolyamokra lebontva feldolgozzák az egészségneveléshez és a környezeti neveléshez kapcsolódó tartalmakat.	Lehetőség van az aktualitások azonnali „kibeszélésére” osztályközösségi szinten.
Diákönkormányzatot segítő tanár	Támogatja a munkaközösségek által szervezett programokat..	Napi kapcsolat a diákokkal, az egyedi problémák azonnali kezelése.
Iskolapszichológus	Segíti a lelki egészségnevelést. Egyéni és csoportos beszélgetéseket kezdeményez a tanulókkal és a szülőkkel. Segíti a pályaválasztást.	Az osztályok közösségé fejlesztésének segítése (szociometria). A személyiségfejlesztést segítő kezdeményezések
Egészségnevelő	Szervezi az egészséges életmóddal kapcsolatos	Törvény adta lehetőség

(Vöröskeresztes elnök)	programokat felkészít az elsősegélynyújtó, a polgárvédelmi versenyekre.	
Gyermekvédelmi felelős	Segíti a hátrányos és a veszélyeztetett tanulókat.	-
Iskolaorvos	Előadásokat tart az egészséges életmódról, a környezeti ártalmakról. Segíti a tanárok munkáját az egészségmegőrzésben.	Szakmai kompetencia, személyes ráhatás.
Adminisztratív dolgozók	Támogatják a tanári munkát az egyes programok hátterének biztosításával.	Részt vállalnak a szelektív hulladékgyűjtésben, takarékoságban.
Technikai dolgozók	Biztosítják a programok tárgyi feltételeit, a tantermek, a vizesblokkok, a világítási hálózat karbantartását.	Zöldesítési program, szelektív hulladékgyűjtés.
Diákok	A tervezett éves programban sokoldalúan vesznek részt (hallgatóság, tevékeny szerepvállalás, önálló munkák és kezdeményezések.)	Valamennyi diák érintett a programokban. Partnerség a felnőtt résztvevőkkel. Havi rendszerességgel takarítási akciók, hulladékátvétel segítése, alumínium italdobozok gyűjtése, tömörítése. A fő hangsúly a szemléletformáláson van.

B) Külső: szülők, lakótelep lakói és egyéb partnerek

Szülők: Előadásokat tartanak a szemléltetőeszközöket gazdagítják, anyagi támogatást nyújtanak, felkutatják a külső erőforrásokat.

Tevékeny részvétel a programokban, az ő szemléletük is formálódik, amellyel a környezet- egészségügyi nevelés túlmutat az iskola falain.

2. ANYAGI

Bevételek:	Kiadások: (tervek megvalósítása)
Iskolai tanulói keret	Felújítások, Egészségvédelmi programok
Tanfolyami bevételek, bérleti díjak	-
Pályázatok	Zöldesítés, Présgép, Programok lebonyolítása, Díjak, Működési költségek

2. Alapelvek, célok

2.1. Alapelvek, jövőkép, hosszú távú célok

Általános célok, értékek a környezeti és egészségügyi nevelésben

- az egyetemes természetnek (a Világegyetem egészének), mint létező értéknek tisztelete és megőrzése, beleértve az összes élettelen és élő létezőt, így az embert is, annak környezetével, kultúrájával együtt
- a FÖLD egészséges folyamatainak visszaállítására, harmóniára törekvés
- a bioszféra és a biológiai sokféleség megőrzése
- a testi-lelki egészség megőrzése

Az iskola hitvallása

A környezet és az egészség egymástól elválaszthatatlan fogalmak. A természet a környezet óvása, védelme nélkül nem beszélhetünk egészséges emberi életről sem, mivel az ember a természet része. Az általa okozott természeti-környezeti szennyeződések károsan hatnak vissza a saját szervezete működésére.

Ennek szellemében szeretnénk nevelni a ránk bízott gyermekeket és programjainkkal a szülők és a környék lakóinak környezet-és egészségügyi magatartását is fejleszteni kívánjuk.

Pedagógiai célok

- az általános célokra vonatkozó érték- és szokásrendszer érzelmi, értelmi, esztétikai és erkölcsi megalapozása
- az ökológiai gondolkodás kialakítása, fejlesztése
- rendszerszemléletre nevelés
- holisztikus szemléletmód kialakítása
- fenntarthatóságra nevelés
- a környezetetika hatékony fejlesztése

- érzelmi és értelmi környezeti nevelés
- tapasztalaton alapuló, kreatív környezeti nevelés
- tolerancia kialakítása
- a környezettudatos magatartás és életvitel segítése
- az állampolgári – egyéb közösségi – felelősség felébresztése
- az életminőség fogyasztáson túlra mutató alkotóinak keresése
- az egészség és a környezet összefüggéseinek feltárása
- ismeretek és jártasságok kialakítása, amelyek segítségével megelőzhetőek az egészségügyi problémák, illetve csökkenthető azok súlyossága
- helyzetfelismerés, ok-okozati összefüggések
- problémamegoldó gondolkodás, döntésképesség
- globális összefüggések megértése
- életminőség választásához szükséges értékek, viselkedési normák kialakítása
- az orvostudomány eredményeiből levonható helyes magatartásra, tevékenységre történő aktivizálás
- a családi életre nevelés fejlesztése
- az egészséges életvitelhez szükséges képességek fejlesztése

Kulcsszavak

- szeretet
- tisztelet, megbecsülés
- harmónia
- mértékletesség
- takarékoság
- alázat
- "a kicsi szép"
- esztétika
- empátia, segítőkészség
- tolerancia
- komplementaritás
- együttműködés
- kölcsönhatás
- felelősség
- ökológiai fenntarthatóság
- mérték és mértéktartás
- öröm, vidámság
- globális gondolkodás
- lokális cselekvés
- holisztikus világszemlélet
- szelídség

2.2. Konkrét célok és feladatok

- természeti – épített – szociális környezetünk ismerete, óvása, fejlesztése
- helyi értékek és problémák feltérképezése
- helyi célok megfogalmazása (pl. öreg fák megóvása, faültetés, madárvédelem, örökbecsű patak, hulladék, iskolai büfé zöldítése, energiatakarékosság, helyi védettség stb.)
- lakóhely megismerése (értékek, gondok – a megoldás módjai)
- hagyományok védelme: család – iskola – település – nemzet szinteken
- azonosságtudat fejlesztése a fenti szinteken
- a szülőkkal, az iskola környezetében élőkkel a kommunikáció fejlesztése
- legalapvetőbb egészségvédelmi ismeretek megismertetése
- az egészségre káros szokások biológiai –élettani-pszichés összetevőinek megismertetése
- mindennapi testedzés:
  - + testnevelésórák (amennyiben az iskola személyi, tárgyi, anyagi feltételei lehetővé teszik, a kerettantervben meghatározottakon felül is beiktathat testnevelésórát, mivel az nem növeli a törvényesen megadott óraszámkeretet)
  - + napközis szabadidő, óráközi szünetek, uszodai programok, korcsolyázás, DSE programok (mint lehetőség).

Az iskola elhelyezkedéséből adódó jellemzők:	Célok:	Tevékenység, feladat: (a még megvalósítandók, ill. a folyamatos tevékenységek kiemelése)
Busz helyett kerékpár használata	Közlekedési biztonság növelése. A kerékpáros és gyalogos közl. segítése	- „fekvőrendőrk” megléte- közlekedésbiztonsági ismeretek kiemelt tanítása - kerékpárral közlekedők számára biciklitároló- biztonsági felszerelések és a légzőmaszk viselés ösztönzése
Légszennyezés	Csökktentés	- zöldesítés az iskola környékén, az iskolakertben, a növények gondozása, pótlása- gyomtalanítás, parlagfű-irtás- tantermi virágok gondozása
Szemét és kutyapiszok	Tiszta, egészséges környezet	- szeméttárolók sűrítése- szelektív hulladékgyűjtés , (papír, olaj, fémdoboz, szárazzelem) - kutya WC szorgalmazása- felvilágosító előadások az egészségkárosító anyagokról és a fertőzési veszélyekről- utak sózása helyett ásványi örlemény használata
Kevés játszótér	A gyerekek mozgásigényének kielégítése	- újabb játszótérek szorgalmazása , a meglévők gondozása- az iskolai játszótér felszerelésének bővítése, homok cseréje
Az iskolabelső	Tiszta, meghitt környezet	- festések, felújítások, a dekorációhoz falitáblák , a mellék-helyiségekben szappan, WC papír- dohányzásra külön helyiség kialakítása- portalanítás (atkák-allergia)- gyakori szellőztetés - lábtörölők alkalmazása- a nyelvi labor szellőzésének megoldása
Energia-felhasználás	Takarékos fűtés	- gázkazán szabályozása a külső hőmérsékletnek megfelelően-nyílászárók javítása, tető szigetelése (tetőkert kialakítása)
Világítás	Egészséges, takarékos	- neonok cseréje energiatakarékos izzókra
Vízfelhasználás	Egészséges ivóvíz, vízfogyasztás csökkentése	- a konyhai ivóvíz csapnál víztakarékos öblítés, csapok karbantartása, a klórozott szénhidrogéneket kiszűrő víztisztítók alkalmazása
-	Tanítás, pihenés, felüdülés helye legyen	- növények gondozása, pótlása, felújítása, önelzáró csapok, fajtékok, madáretetők, madárodúk kihelyezése, gondozása
Udvar	Biztonságos aljzat	- az aszfaltozott rész felújítása, gondozása
Iskolabüfé	Egészséges ételek, italok	- gyümölcslevek és teák, friss és szárított gyümölcsök, joghurtok, sajtok, gabonapelyhes édességek árusítása nyalókák mellőzésével
Az iskola eszközellátottsága	A tanítás-nevelés élmény-központúságának növelése, az esztétikai érzék fejlesztése – egészséges személyiség	- a tanteremben írásvetítő, tv, video és számítógép- esztétikus dekorációk, falitáblák, szemléltető-anyagok- digitális fényképezőgép, gáztűzhelyek, konyhai eszközök , ismeretterjesztő folyóiratok, könyvtár, médiatár
Állatkerti bérletek	Minden osztály évente többször jusson el az Állatkertbe	Az Alapítványnál szorgalmazni a bérletek megvásárlását
Az idősek otthonának közelsége	A gyerekek és az idősek közötti konfliktusok elkerülése	Az iskola és az otthon közé élősvény telepítése.
Az iskola környéke a lakóházak miatt szemetes, a lakók gyakran kidobják a szemetüket	A tiszta, szép környezet	Az iskola környékének gondozása, szemétkiűjtő akciók szervezése.
A lakótelepen, az iskola környékén gyakori a	Drogmentes élet	Drog előadások az iskolában.A KÖSZI drogmegelőző előadásainak való részvétel.Az iskolapszichológus önismereti órái.

szípus fiatalok

Kőbányán sok a gyár, az üzem, amely szennyezi a levegőt

A levegő, talaj és az esővíz megóvása

Részvétel a savas eső programban Víz- és talajvizsgálatokat végzése. Zuzmóvizsgálattal a levegő kén-dioxid tartalmának figyelemmel kísérése. **Szelektív hulladékgyűjtés bevezetése.** Szárazelem gyűjtés.

A lakótelepen rengeteg telefonkönyv, újság kerül kidobásra

Ezek kukáktól való megmentése

Telefonkönyv- és papírgyűjtő akciók szervezése

Áramszünet esetén nem lehet telefonálni

Bármikor lehessen telefonálni

A telefonok önálló áramkörre való átkötése.

3. Tanulásszervezési és tartalmi keretek

3.1. Tanórai keretek

- tantárgyakba beépítve
- erdei iskola (3. és 7. évfolyam)
- tanulmányi kirándulás
- sportnap, diáknapi
- egészségtan modul (5. és 8.)
- osztályfőnöki órákon környezet-és egészségvédelmi témák
- testnevelés

A TANTÁRGYAK LEHETŐSÉGEI

(Az alábbi, tantárgyankénti lista egy műhely közös munkájának eredménye.)

Magyar nyelv és irodalom

A tanulók

- ismerjék meg az anyanyelv gazdagságát, a tájnyelv, a köznyelv és az irodalmi nyelv egymásra hatását
- ismerjék meg közvetlen természetes és mesterséges környezetük értékeit bemutató irodalmi alkotásokat (meséket, mondákat, népdalokat és verseket)
- ismerjék meg az irodalmi művekben megjelenő természeti és környezeti értékeket, az ember és a természet közötti harmonikus kapcsolat kialakulását
- legyenek képesek irodalmi szövegek alapján problémafelvetésekre, vitára, véleményalkotásra, érvelésre
- erősödjön esztétikai, erkölcsi érzékenységük
- tudatosan készüljenek az anyanyelv védelmére, a „nyelvi környezetszennyezés” elkerülésére
- sajátítsák el a médiumok elemzésének technikáit

A tanulóknál

- alakuljon igénnyé a hatékony kommunikációra való törekvés, a jó problémafelvetés, vitakészség, véleményalkotási képesség
- növeljük a környezethez való pozitív érzelmi és intellektuális közeledést, a környezet- és természetvédelmi témájú könyvek feldolgozásával
- drámajátékok segítségével fejlesszük az egyéni és a közösségi kompetenciákat

Történelem

A tanulók

- értsék és tudják hogyan, mikor és milyen emberi tevékenységek révén alakult át a természet

- tudják értelmezni, hogyan hatottak a környezeti változások a gazdálkodásra, az életmódra, a közösségi normák alakulására
- ismerjék meg a helyi történelmi értékeket, alakuljon ki bennük a hagyományok tisztelete
- legyenek képesek megoldásokat keresni a globális problémákra, a természeti népek példáján keresztül
- értsek meg az egész világot érintő globális problémákat, és érezzék hangsúlyozottan az egyén, az állam és a társadalom felelősségét és feladatait a problémák elhárításában, csökkentésében

Hon és népismeret

A tanulók

- ismerjék meg a természetközelen élő, a természetet tisztelő, azt felhasználó, és nem kihasználó paraszti életmód értékeit
- ismerjék meg a népszokások egészségvédelmi vetületét (ünnepek előtti böjtök)

Idegen nyelv

A tanulók

- jól megválasztott szövegek feldolgozásának segítségével váljanak érzékenyebbek a természet szeretetére
- legyenek érzékenyek a hazai környezeti problémákra és a nyelv segítségével ismerjék meg más országok hasonló problémáit
- tudják más népek ilyen irányú tevékenységeit, és ismerjék az idegen országok környezetvédelemmel foglalkozó szervezeteit
- legyenek képesek a környezetvédelmi problémákra önállóan, csoportmunkában, projekt-munkában választ keresni
- állampolgári felelősségtudatuk fejlődjön

A tanulóknak

- alakuljon ki és fejlődjön a nemzetközi felelősség a környezettel szemben
- fejlődjön az idegen nyelvi kommunikáció képessége, és fedezzék fel ennek lehetőségeit

Matematika

A tanulók

- váljanak képessé arra, hogy a más tantárgyakban tanított környezeti összefüggéseket matematikai módszerekkel demonstrálják
- legyenek képesek a környezeti mérések eredményeinek értelmezésére, elemzésére statisztikai módszerek alkalmazásával
- tudjanak táblázatokat, grafikonokat készíteni és elemezni
- logikus gondolkodásuk, szintetizáló és lényegkiemelő képességük fejlődjön
- tudják megfigyelni az őket körülvevő környezet mennyiségi és térbeli viszonyait
- váljanak képessé egy adott témához megfelelő adatok kiválogatására, gyűjtésére és feldolgozására
- ismerjenek konkrét, a valós életből vett példákat, és legyenek képesek ezeket elemezni, tudjanak megfelelő következtetéseket levonni
- legyenek képesek reális becslésekre
- tudjanak egyszerű statisztikai módszereket alkalmazni

A tanulóknban

- alakuljon ki a rendszerben való gondolkodás
- alakuljon ki a környezeti rendszerek megismeréséhez szükséges számolási készség

Környezetismeret

A tanulók

- megfigyelésekkel, vizsgálatokkal ismerjék meg a környezetet
- ismerjék meg az élővilág sokszínűségét, az élőlények egyedi, megismételhetetlen voltát, az ember felelősségét az élővilág megőrzésében
- ismerjék meg saját testük felépítését és működését, az egészség megőrzéséhez szükséges életvitel jellemzőit

Természetismeret

A tanulók

- váljanak képessé a természet jelenségeinek elemi szintű értelmezésére
- törekedjenek a megismerés komplexitására, (a középpontba az élő és élettelen természet, a jelenségek, a táj és a környezet kerüljön)
- sajátítsák el a természettudományos gondolkodás kialakításához megfelelő képességeket;
- fejlesszék a környezet állapota iránti érzékenységüket
- alakítsák ki magukban a megfelelő ökológiai szemlélet fejlesztése
- fejlesszék ki helyes környezeti attitűdöket
- magatartása fejlődjön
- értékrendje jó irányba alakuljon
- környezettudata európai légkörű legyen
- fejlesszék felelősségérzetüket
- támogassák a környezet használatára vonatkozó helyes döntéseket

Fizika

A tanulók

- váljanak képessé a környezeti változások magyarázatára
- ismerjék meg az élő szervezetre káros fizikai jelenségek (sugárzások, zaj, rezgés) egészségkárosító hatását, tudják hogyan lehet ezeket csökkenteni
- ismerjék fel a fizikai törvényszerűségek és az élőlények életjelenségei közötti analógiákat, valamint az élő, és az élettelen közötti kölcsönhatásokat
- tudják értelmezni a környezet változásának törvényszerűségeit, és ennek tudatában legyenek képesek megoldást keresni a globális környezeti problémákra
- mérjék fel annak fontosságát, hogy a környezeti erőforrásokat felelősséggel szabad csak felhasználni
- ismereteik birtokában váljanak tetteik következményeit látó, előregondolkodó állampolgárrá
- ismerjék meg az alternatív energiahordozókat és forrásokat

Kémia

A tanulók

- rendelkezzenek a környezetbiztonsághoz szükséges ismeretekkel
- törekedjenek a környezettudatos magatartás kialakítására
- legyenek képesek a környezeti elemek egyszerű vizsgálatára, az eredmények értelmezésére
- ismerjék a környezetüket legjobban szennyező anyagokat, törekedjenek ezek használatának csökkentésére
- ismerjék az emberi szervezetre káros anyagokat, és ezeknek az emberi szervezetre gyakorolt hatásait, tartózkodjanak ezek kipróbálásuktól
- értsék meg a különböző technológiák hatását a természeti és épített környezetre, valamint becsüljék meg ezek gazdasági hatásait

Földrajz

A tanulók

- szerezzenek tapasztalatot, gyűjtsenek élményeket a közvetlen élő és élettelen környezetükről
- érzékeljék és értékeljék a környezetben lezajló változásokat, mint a természeti és társadalmi folyamatok hatásainak eredményeit
- értsék meg, hogy a társadalomföldrajzi változások, a felgyorsult fogyasztás a Föld erőforrásainak kimerüléséhez vezet
- ismerjék meg a globális problémákat, és azok megelőzési, illetve mérséklési lehetőségeit
- ismerjék, szeressék és őrizzék a természeti és az épített környezet szépségeit

A tanulóknban

- a környezet értékeinek megismerésével erősödjön a környezettudatos életmód iránti igény
- alakuljon ki az igény a szülőföld cselekvő felfedezésére
- fejlődjön közösségük, lakóhelyük, országuk, régiójuk és a világ problémáinak megoldásában való aktív részvételi készség

Biológia

A tanulók

- ismerjék meg a globális környezeti problémákat és azok megelőzési, illetve mérséklési lehetőségeit
- ismerjék és szeressék a természeti és az épített környezetet
- ismerjék meg az élőlények alapvető szervezeti-működési jellemzőit, fedezzék fel azok között az ok-okozati összefüggéseket
- legyenek tájékozottak a földi élővilág sokféleségét, valamint az emberek és biológiai környezetük közötti kapcsolatrendszerrel illetően
- ismerjék meg a környezet-egészségügyi problémákat
- legyenek képesek az egészségügyi problémák megelőzésére és mérséklésére
- sajátítsák el a testi-lelki egészséget megőrző életviteli technikákat

A tanulóknban

- alakuljon ki ökológiai szemléletmód
- alakuljon ki a természeti és az épített környezet iránti felelősség

Egészségtan

A tanulók

- ismerjék meg szervezetük sajátosságait és az életkorral kapcsolatos változásait
- sajátítsák el az elsősegély-nyújtási technikákat
- ismerjék fel az empátia szerepét a másik ember megítélésében

A tanulókat

- ösztönözze a helyes viselkedésmódok és a környezet-egészségvédő szokásrendek kialakítására
- segítse az önmagukkal szembeni felelősségérzet kialakításában
- segítse az őket veszélyeztető környezeti, társadalmi tényezők felismerésében és azok elhárítási módjainak gyakorlati alkalmazásában

Ének-zene

A tanulók

- ismerjék fel a természeti és a művészeti szépség rokonságát és azonosságát
- ismerjék meg a természet zenei ábrázolásának módjait
- fedezzék fel a természet szépségeinek megjelenését a népdalokban
- vegyék észre a zene közösségerősítő, közösségteremtő szerepét
- tudják, hogy az élő és az élettelen természet hangjai a zenében és a hétköznapi életben egyaránt akusztikus élményt jelentenek
- fedezzék fel a zenei környezetszennyezést, és tudjanak ellene védekezni

Rajz és vizuális kultúra

A tanulók

- ismerjék meg a természet sokszínűségét, formagazdagságát
- ismerjék fel a természeti és a művészeti szépség rokonságát és azonosságát
- ismerjék meg a természet képzőművészeti ábrázolásának lehetőségeit
- ismerjék és tudják, hogy a hagyományápolás a fenntarthatóság egyik alappillére
- tudjanak példákat említeni a népi építészet, díszítőművészet hazai előfordulásaira
- ismerjék a természetes alapanyagok használatát
- legyenek képesek alkotásokat létrehozni, melyek a természetről szólnak
- legyenek képesek a műalkotásokat környezeti nevelési szempontoknak megfelelően elemezni
- legyenek képesek alkotásokat létrehozni a környezeti nevelési témaköröknek megfelelően
- ismerjék a tárgyi világ formanyelvi elemeit, a tartalom és a forma összefüggését
- tudjanak példákat mondani a környezetvédelmi szempontok szerinti formatervezésre

- kutassanak fel, ismerjenek meg helyi, népi építészeti emlékeket

Etika

A tanulók

- legyenek képesek a már kialakított, megteremtett értékek között úgy élni, hogy a lehető legkevésbé károsítsák
- tanuljanak meg a természet károsítása nélkül teljes életet élni
- mérjék fel annak elengedhetetlen fontosságát, hogy az utódaiknak is megfelelő életteret kell hagyniuk

A tanulóknban

- alakuljon ki az a szemlélet, hogy a természet elemei emberi hasznosságuk fokától függetlenül is értéket képviselnek
- alakuljon ki személyes elkötelezettség és tolerancia a környezeti kérdésekkel kapcsolatban
- fejlődjön, szilárduljon meg a társadalmi szolidaritás és igazságosság az egészséges környezetért

Tánc és dráma

A tanulók

- tudjanak improvizálni természeti jelenségeket a tánc és dráma eszközeivel
- legyenek képesek adott szituáció megfogalmazására tartásképben és mozdulatsorok segítségével (árvíz, erdőtüz, stb.)
- a drámajátékokon keresztül erősödjön a természethez való kötődésük
- sajátítsák el a néptánc elemeit, lássák benne a környezeti nevelési lehetőségeket

Technika és életvitel

A tanulók

- ismerjék meg az emberi alkotásokban megtestesülő használati, esztétikai, formai és etikai értékeket
- ismerjék meg a technika okozta környezeti károsodásokat és azok megelőzésének módjait
- értsék meg a fenntartható fejlődés összefüggéseit és követelményeit
- ismerjék meg a problémák rendszerét és a lényegét átlátó környezetgazdálkodást
- sajátítsák el az alapvető biokertészeti ismereteket
- ismerjék meg az egészséges táplálkozás alapelemeit
- sajátítsák el az alapvető gyógynövények ismeretét és felhasználási módjait
- ismerjék meg a komposztálás folyamatát és hasznát
- ismerjék meg a környezetbarát technikákat és technológiákat
- ismerjék meg a felhasznált természetes anyagok és az épített környezet jellemzőit
- sajátítsák el az egészséges táplálkozás, kertészeti alapismeretek, komposztálás, szelektív hulladékgyűjtés alapvető ismérveit

A tanulóknban

- alakuljon ki az egészséges életmód iránti igény
- a civilizáció társadalmi és környezeti vonatkozásainak feltárása révén erősödjön a felelős, környezettudatos beállítottság
- alakuljon ki a kritikus fogyasztói magatartás

Testnevelés

A tanulók

- fedezzék fel, értsék meg, hogy a környezeti hatások jelentős mértékben befolyásolják, egészséges testi fejlődésüket
- győződjenek meg a mozgás jótékony hatásairól
- legyenek tisztában azzal, hogy testnevelés és a sport nélkülözhetetlen az élményszerű tapasztalatszerzésben, az emberi kapcsolatokban, az együttműködés és a tolerancia fejlesztésében
- szabadtéri foglalkozásokon keresztül értsék és tapasztalják meg, hogy a környezetszennyezés az egészségre veszélyes
- igényeljék, hogy a sportoláshoz lehetőség szerint természetes anyagokból készüljenek az eszközök és a tornaszerek
- sajátítsanak el régi magyar, mozgást igénylő népi játékokat

A tanulóknban

- tudatosodjon az egészség és a környezet komplexitása

3.2. Tanórán kívüli lehetőségek

A tanulók környezeti ismereteinek bővítésével, rendszerezésével, az összefüggések feltárásával meg kell alapozni, hogy a középiskolában lehetővé váljon a környezetért, a jövő generációjáért felelősen viselkedő személyiség formálása.

Célkitűzések

A választott programok és az alkalmazott módszerek fejlesszék a tanulók szociális képességeit, adjanak lehetőséget új ismeretek megszerzésére (biológiai sokféleség, fenntartható fejlődés).

- rendszerezék, szelektálják, mélyítsék el a már meglévő ismereteket
- szintetizálják az egyes tantárgyak nyújtotta analitikus ismereteket, tanítsanak rendszerszemléletre
- alakítsanak ki kritikus gondolkodást
- fejlesszék a környezeti harmónia megteremtése érdekében fontos képességeket (pl.: problémamegoldó, konfliktuskezelési képességek, tolerancia, alternatív gondolkodás)
- ösztönözzenek az egészséges, környezetbarát életmód elsajátítására
- alakítsanak ki környezeti érzékenységet, helyes szokásokat, viselkedési normákat
- neveljenek a hagyományok tiszteletére
- mutassanak követendő mintákat
- ösztönözzenek felelősségteljes cselekvésekre (tárják fel, hogy mit tehet a tanuló egyéni életében a környezeti problémák megoldása, megelőzése érdekében); tárják fel a tanulók számára a globális kérdések alapvető gazdasági, társadalmi hátterét, tegyék világossá a tanulók számára, hogy az ember a természet része, és csak akkor van esélye a boldogulásra, ha kész együttműködni környezetével, és nem uralkodni akar felette

Szakkörök – A különböző szakkörök munkájába be lehet építeni a környezeti nevelés és egészséges nevelést.

Elsősegélynyújtó, polgárvédelmi: polgárvédelmi szakember segítségével

Tanulói pályázatok – Egy-egy környezetvédelmi probléma felvetése, melynek kutatása, feldolgozása önálló tanulói feladat. A motiválás történhet, a legjobb munkák díjazásával. A születendő munka formája sokféle lehet: szakmai dolgozat, rajz, fotó, film, interjú, irodalmi alkotás.

Tábor – Olyan természetkutató tábort szervezése, ahol konkrét gyakorlati problémát oldanak meg a tanulók (pl. monitoring, rekonstrukció, élőhely-térképezés, mérések stb.). Az egyes táborok sporttábor, sítábor az egészségnevelés fontos színterei. A tábor típusától függően fontos az illetékes önkormányzat, szakemberek megkeresése, véleményük kikérése. A tábor ne legyen védett területen. Amennyiben ez elkerülhetetlen, a természetvédelmi hatósághoz kell folyamodni engedélyért.

Iskolai átfogó környezetvédelmi programok, projektek – Ennek keretein belül a tanulók felmérést végezhetnek az iskolai víz-, fűtés-, világításrendszerről, az ezzel kapcsolatos költségekről. Elkészíthetik a csepegtető csapok térképét, kutathatják a hulladék kezelési módjait, az irodaszerek beszerzési módját és egészségkárosító hatásait, felhasznált mennyiségét, a büfé és a menza zöldítési tervét. Az effajta program nagyon hatékony lehet, hiszen egyszerre mozgósít tanárt, diákot, technikai dolgozót és vezetőséget egyaránt.

A környezet- és egészségvédelem jeles napjai. A természet-környezetvédelem és az egészségügy jeles napjairól a tanórákba beépítve illetve külön programokat szervezve emlékezhetünk meg, és tudatosíthatjuk a jelentőségüket. A nap jellegének megfelelő vetélkedőt, akciót vagy kirándulást szervezhetünk, illetve pályázatot írhatunk ki.

Március 22.	Víz Világnapja
Április 22.	Föld Napja
Május 10.	Madarak és Fák Napja
Szeptember 23.	Takarítási Világnap
Október 31.	Takarékossági Világnap
November 4.	A Magyar Tudomány Napja

Akciók – Szervezhetőek egy-egy helyi környezeti probléma megoldására. Kapcsolhatók jeles napokhoz, amelyekkel jobban felhívják a lakóhely közösségének figyelmét egy-egy helyi vagy globális problémára.

Kiállítások – Minden évben megrendezésre kerül az iskolában néhány nyitott, a nagyközönség által is látogatható kiállítás (pl. Hogyan élnek a Földön, Magyar tudósok munkássága, EU vetélkedő). Jó lehetőség a környező iskolákkal való kapcsolattartásra.

Iskolai zöld médiumok – Az iskolai könyvtárban létesített külön polcon a környezeti témakörökkel foglalkozó könyveknek, videofilmeknek, CD-lemeznek kaptak helyet. Ezzel a megoldással a tanulók könnyebben átlátják a rendelkezésükre álló irodalmat, szívesebben kutatnak, olvasgatnak. Ha van rendszeresen kiadott **iskolaújság**, mindig lehetőséget kell adni a diákokat foglalkoztató zöld hírek megjelenítésére. Az **iskolarádió** különösen alkalmas lehet arra, hogy a környezet- és természetvédő csoportok rendszeresen tartsák a kapcsolatot a teljes diáksággal, beszámoljanak munkájukról, ébren tartsák a környezetvédelem gondolatát, fontosságát.

Iskolai kiadvány – Az iskola hírnevét is öregbítheti, ha olyan szakmai kiadványsorozatot jelentet meg, amely színvonalával érdeklődésre tarthat számot. A műhelyekben, egyéni feladatokként végzett munka fontos elismerése, ha azok megismerhetővé válnak a nagyközönség számára.

Média – Fontos, hogy az iskola környezetvédelmi tevékenysége ismert és elismert legyen a helyi, illetve tágabb közösségben. Ebből a szempontból fontos a kapcsolattartás a helyi médiával, amely segítségével az érdemi események, a feltárt problémák, az eredmények ismertté válhatnak.

Tanulmányi kirándulás – A szervezés egy- vagy többnapos tanulmányútra vonatkozik. Cél egy konkrét téma, egy-egy táj részletesebb megismerése. Látogatás tehető kisebb-nagyobb gyerekcsoportokkal tanösvényekre, nemzeti parkokba, természetvédelmi területekre, vadasparkokba, botanikus kertekbe, múzeumokba.

Zöldesítés: A környezetvédelmi jeles napokhoz kapcsolva vagy önálló programként, a szülők illetve az iskolaközeli (lakótelep) lakosság megnyerésével cserjék, fák ültethetőek. Ezzel nemcsak a környezet szépül, hanem a zaj- és porártalom is csökken. Az út mellé pl. a labda nem gurul ki.

Különválogató (szelektív) hulladékgyűjtés – Ha van lehetőség bevonva a helyi hatóságokat, megszervezzük meg az egész iskolára kiterjedő szelektív hulladékgyűjtést és elkülönített elszállítást legalább a papírhulladék, a szárazelem, fémdoboz, használt étolaj és a szerves hulladék vonatkozásában. Ezen tevékenység határfoka nagy, hiszen jelentős mértékben kihathat a tanuló tágabb környezetére is.

Vetélkedők, tanulmányi versenyek – Az érdeklődő, ambiciózus tanulókkal minden évben képviselik az iskolát a helyi, regionális és országos versenyeken.

Általános iskola 5–6. évfolyam	Kaán Károly Természet és Környezetismereti Országos Verseny
Általános iskola 7–8. évfolyam	Herman Ottó Országos Biológia Verseny
Általános iskola 8. évfolyam	Polgárvédelmi verseny
Általános iskola csapat	Elsősegélynyújtó verseny
Általános iskola 4. évfolyam	Környezetismereti verseny
Általános iskola 7-8. évfolyam	Környezetvédelmi verseny

Városismereti program – A Diákönkormányzattal való együttműködés keretében kerülnek megszervezésre azok a programok, amelynek során a gyerekek megismerhetik szűkebb és tágabb környezet jellemző épületeit, tereit és egyéb objektumait. Az ismereteket vetélkedők, illetve kiállítások formájában lehet még jobban rögzíteni a tanulókkal.

Levegőszennyeződésmérés program (Savas eső mérés, zuzmótérképezés) Tanulói csoportok végzik a megfigyeléseket, illetve azok regisztrálását. Az eredmények összesítése, ábrázolása különböző matematikai módszerekkel történhet. A kikövetkeztetett kiváló okok és környezet-egészségügyi hatások hozzáírásával komoly pályázati vagy kiállítási anyag lehet az eredmény.

Kézműves foglalkozás – A természet adta anyagok (termések, levelek, tollak, csigaházak..) illetve az újrahasznosítható hulladékanyagok felfelhasználásával különböző díszek, kompozíciók készíthetők, amelyekből kiállítás vagy vásár is szervezhető (pl.: Karácsonyi vásár)

Diákönkormányzati nap – Az iskolai programnak mindig lehet környezet-egészségügyi része is.

Sportnap – A szülőkkel összefogva egész naposra is tervezhető (szombat), és összeköthető az egészséges ételek, italok, gyógyhatású készítmények vásárával, táncbemutatókkal, egészségi állapotfelméréssel.

Napközis szabadidős foglalkozások: séta a környéken, termések gyűjtése

DSE szervezések: délutánonként változó évfolyam-összetételben sportversenyek, rendezése.

Látogatások: Állatkertben, múzeumban, botanikus kertben, arborétumban, tanyán, nemzeti parkban, szeméttelen, hulladékégetőnél, szennyvíztisztító telepen, papírgyárban. Ennek során előre megadott szempontsor vagy feladatlap segítségével a gyerekek az önálló felfedezés, az ismeretek önálló feldolgozásának talajára léphetnek.

Előadások – A nagyon jól sikerült környezet-egészségvédelmi tanulói kiselőadásokból illetve a kiírt pályázatok szóbeli védéséből rendezhetünk egy iskolai szintű programot is rendezhető. Ez a tanulók, tanárok, szülők környezet-egészségügyi nevelésének egyik hasznos módszere lehet amellet, hogy fejleszti a tanulók helyes önértékelését és pozitív megerősítését. Hívható meg ebben a témában jártas szülő vagy szakember, sőt volt tanítvány is!

Szülői értekezletek: Utalás a környezet-egészségvédelem néhány fontos elemére.

Szülői fórum: Témák; egészséges táplálkozás, drogprevenció, lelki egészség, háztartási környezetvédelem.

Kedvezményes növényvásár: Tavasszal a partner-középiskola segítségével a lakók motiválása a szebb, virágosabb kiskertek, erkélyek kialakítására.

Szempontok a módszerek kiválasztásakor

- alkalmazkodjanak az életkori sajátosságokhoz
- vonjanak be minél több tanulót
- az iskola keretein túl is legyen hatásuk
- a természetbe szervezett tevékenységek száma a lehető legtöbb legyen
- alapvetően pozitív szemléletet tükrözzenek, kerülni kell a katasztrófedagógiát

- a lakóhelyi vagy közeli konkrét példákra alapozzanak, kötődjenek a napi élethez
- nyújtsanak sok élményt a tanulónak
- az érzelmeken át hassanak
- a személyes megtapasztaláson alapuljanak
- együttműködésen alapuljanak (teljes tantestület, egyéb iskolai dolgozók, külső szövetségek, szülők stb.)
- alapozzanak a korosztály kíváncsiságára, versenyszellemére, öntevékenységre, megismerési vágyára, korszerű technikai ismeretére
- legyen bennük sok játékos elem

4. Módszerek

JÁTÉKOK

- Szituációs
- Memóriafejlesztő
- Kombinációs
- Érzékelést fejlesztő
- Ráhangolást segítő
- Bizalomerősítő
- Kapcsolatteremtést segítő
- Drámapedagógia

RIPORT MÓDSZER

- Kérdőíves felmérés
- Direkt riportok
- Fotóriport

PROJEKT MÓDSZER

- Analízis – akció projektek

TEREPGYAKORLATI MÓDSZEREK

- Terepgyakorlatok
- Táborok
- Térképkészítés
- Egyszerű megfigyelések
- Célzott megfigyelések, mérések

AKTÍV, KREATÍV MUNKA

- Természetvédelmi és fenntartási munkák

- Rekonstrukciós munkák
- Szelektív hulladékgyűjtés
- Rend- és tisztasági verseny

KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS

- Csoportszervezés a környezet-egészségügyi nevelés érdekében

MŰVÉSZI KIFEJEZÉS

- Vizuális művészet a környezeti nevelésben
- Irodalmi alkotások
- Zeneművészet
- Fotóművészet
- Táncművészet
- Népművészet
- Esztétikai érzékenység és élmény fejlesztése
- A tanulók önkifejezése a művészetek nyelvén

5. Taneszközök

Környezetvédelmi

vizsgálódásokhoz:

Víz- és talajvizsgáló készlet, savas eső felfogó tartály, mérőhenger, Petri-csészék, kémcsövek, szűrők, határozók, mikroszkópok, tárgylemezek, fedőlemezek, indikátorok (alumínium, ammónia, kémhatás, nitrát, olaj, ólom, vízkeménység), glicerin, cellux.

Elsősegélykészlet

alapvető

anyag:

10 öntapadó sebtapasz, 3 közepes méretű steril kötszer, 1 nagyméretű steril kötszer, 1 extra- nagy steril kötszer, 1 steril szempárna, 2 háromszögletű kötöző-kendő, 2 krepp kötöző-tekercs, 6 biztosítótű, eldobható műanyag kesztyű, olló, csipesz.

Applikációs

képek:

Veszélyes, mérgező, gyúlékony anyagok, radioaktív anyagok, oxidálószer.

6. Az iskolai környezet

A példamutató iskolai környezet tényezői

- termék, folyosók, mellékhelyiségek, udvar tisztasága és esztétikus kialakítása
- növények, élősarok
- anyag- és energiatakarékos, környezetbarát iskolaműködtetés
- egészséges élelmiszereket árusító iskolai büfé
- gyalogos és kerékpáros közlekedés ösztönzése
- szelektív hulladékgyűjtés
- pedagógusok és technikai dolgozók példamutatása
- iskolai médiumok zöld rovatai

7. Kommunikáció

Iskolán

Munkaértekezletek, faliújság, felelősök rendszere (DÖK), egyéni beszélgetések, iskolarádió, isi- és suligyűlések

belül:

Iskolán

Tájékoztató füzet, szülői faliújság, szülői értekezletek, iskolaszék, SzMK-megbeszélések, szórólapok a lakóknak, lakógyűlések, kábel-tv, helyi újság, önkormányzati nyílt ülések, elektronikus levelek, faxok, levelek

kívül:

8. Minőségbiztosítás / minőségellenőrzés

A környezeti nevelés pedagógiai céljai, feladatai, illetve előírt követelményei határozzák meg azokat a tartalmakat, melyek értékelése a feladatunk. Nevelő tevékenységünk során – mint azt a korábbi fejezetekből láthattuk – szakítani szeretnénk a passzív befogadás, a konvergens gondolkodás egyeduralma, a beszűkítés, az uniformizálás rossz gyakorlatával. Az értékmegőrzésre, az értékteremtésre és értékátadásra vállalkoztunk, a gyermek teljes személyiségét fejlesztjük.

A pedagógus környezeti nevelési gyakorlatának színvonalát minősíthetjük az alábbi elvárások megítélésével.

- Rendelkezzenek mindazon ismeretekkel, szakmai hozzáértéssel és személyiségvonásokkal, amelyek a környezettudatosság és az együttélési morál alakítása során mintaként szolgálnak.
- Felkészülésüket hassa át az együttműködésre törekvés.
- Törekedjenek fenntartani az egyensúlyt a személyiség szabadsága és a munkavégzés rendje között.
- Tanulóik számára jól szervezett tevékenységek során biztosítsanak sokoldalú, személyes tapasztalatszerzési lehetőséget és kommunikációs helyzetet.
- Adjanak alkalmat az önálló elemzés, szabály, sejtés tanulói megfogalmazásának.
- Segítsék a szabály, összefüggés, megállapítás napi élethelyzetekben megjelenő példáinak és a szükségszerűségek felismerését.
- Olyan lehetőségeket biztosítsanak, hogy a tananyag legyen természetes valóságában tanulmányozható és élményt nyújtson.
- Szervezzék meg az egyéni és kooperatív tanulás formáit, biztosítsák a differenciálás lehetőségeit a képességek fejlesztésének folyamatában.
- A rendszerszemléletű gondolkodás kialakulását célozza meg.

A tevékenységek szervezése és koordinálása során biztosítsák:

- a tanulói kíváncsiság megőrzését;
- az aktivitás fenntartását és megerősítését;
- a belső motivációs bázis fejlesztését;
- az általános és különleges adottságok felismerését, fejlesztését;
- a megismerő és rövid úton célravezető stratégiák felismerését, lehetőségeit;
- a tanuló jogát véleményének megfogalmazására, a tévedésre, elgondolásainak módosítására, az új utak keresésére;
- az igények kialakulását a gondolatmenetek elemzésére; a problémamegoldás folyamatának tudatos tervezésére, megvalósítására és a szükséges következmények számbavételére is.

Ellenőrző-értékelő tevékenységünk szempontjai:

- Az ellenőrzés bizalomra épüljön és az elért tudásszint megismerésére irányuljon. Ennek alapján lehetséges a további célmeghatározás.
- Mindig biztosítsuk a javítás lehetőségét, mely tükrözze a következetes igényességet.
- Az értékelés során a nevelő körültekintő, lényegre irányuló, tárgyilagos, egyértelmű információkat adjon, mely tükrözi a fejlődés irányát és fokát, minősítve a személyes előrehaladást és határozott instrukciókat adva a továbblépéshez.
- Fontos az összefüggések meglátásának segítése.

A környezet-egészségvédelmi nevelés eredménye nem mérhető olyan egzakt módon, mint a tantárgyi tudás. Az sem egyértelmű, hogy mi tekinthető az iskolai és mi a családi nevelés eredményének! A fejlődés folyamatos követése és az iskolai célokkal történő összevetése alapvető nevelői kötelesség. Tanulóink neveltségi szintje és beállítódásának értékelése magatartásuk és szorgalmuk minősítéseként jelenjék meg.

Eredményvizsgálatunk - egyes tanulók esetében:

- az iskolai cél- és értékrendszer megvalósulására
- a szociális képességek alakulására
- a beállítódások és értékorientáció fejlődésére
- a csoporthelyzet megismerésére
- a konfliktuskezelés módjára

irányul.

osztályközösségek esetében

- a csoportviszonyok alakulásának
- a közvéleménynek, a morális gondolkodásnak
- az informális kapcsolatrendszernek
- a tevékenységrendszernek a megismerésére irányul.

Eredményvizsgálati módszereink a következők lehetnek:

- folyamatkövető megfigyelés
- célzott megfigyelés
- helyzetfelmérés (szociometriai vizsgálat)
- tevékenységelemzés
- egyéni és csoportos megbeszélés, interjú.

A nevelői követelmények teljesítéséről az intézmény belső ellenőrzési szabályzata részletes előírásokat tartalmaz.

Választott módszereink lehetnek:

- a személyiségjellemzők és a feladatellátás minőségének megfigyelése
- spontán és irányított személyes beszélgetések
- írásos felmérés, illetve kérdőíves vizsgálat
- nevelői teljesítmény és dokumentáció elemzése
- a helytállás aktivitásának és minőségének követéses vizsgálata

9. Továbbképzések

Belső: nevelési értekezletek, tanfolyamok

Külső: kerületi, fővárosi, országos konferenciákon (TKTE, KOKOSZ, MKE, MBT) rendezvényeken való részvétel. Akkreditált továbbképzéseken való részvétel.

10. Mellékletek

Irodalomjegyzék

Adorján Rita: Magonc. 1998, Mecseki Erdészei Rt. Agárdy Sándor: Erdei iskola. Tornyospálcán, 1994, Aqua.

Agárdy Sándor: Praktikum az óvodai és az általános iskolai környezeti neveléshez mindenkinek. 1995, Aqua.

Béres Mária: Az erdőből jöttünk. 1994, Független Ökológiai Központ.

Budayné Kálóczi Ildikó, Sára Endréné: Rácsodálkozás a természetre. A helyi értékek jelentősége a környezeti nevelésben. 1994 TKTE

- Cornell, J.: Kézenfogva gyerekekkel a természetben. 1998, Magyar Környezeti Nevelési Egyesület.
- Csonka A. – Fésű J. Gy. (szerk.): Zöld hálózat. 1997, Ökológiai Kultúra Fejlesztéséért Alapítvány.
- Gulyás Pálné – Láng Edit – Víz Istvánné: A természetvédelem, környezetvédelem bevezetése a nevelésbe. 1994, 1998, TKTE.
- Gulyás Pálné (szerk.): A környezeti nevelési program, a környezetpedagógiai szakértői tevékenység megalapozása. Készítsük el az óvoda, iskola környezeti nevelési programját. 2003 TKTE
- Gulyás Pálné (szerk.): Környezetvédelmi oktatás szakértői tevékenység elméleti és gyakorlati megalapozása. 1998, TKTE.
- Havas Péter (szerk.): A környezeti nevelés gyökerei Magyarországon. 1996, Körlánc-Infogroup.
- Havas Péter: Környezeti nevelés Európában. 1999, Körlánc.
- Hegedűs Gábor (szerk.): Projekt módszer I–II. 1998, Hírös Akadémia.
- Hortobágyi Katalin: Ahol a fáktól jobban látni az erdőt. Altern füzetek 6.
- Hortobágyi Katalin: Projekt kézikönyv. Altern füzetek 1.
- Horváth Attila: Kooperatív technikák – Altern füzetek 7. IFA.
- Lehoczky János: Iskola a természetben, avagy a környezeti nevelés gyakorlata 1998, Raabe
- Jónás Ilona (alk.szerk.): A környezeti nevelés és a földrajztanítás. 1998, Földrajztanárok Egylete.
- Juhász-Nagy Pál – Zsolnai László: Humánökológia. 1992, ELTE.
- Juhász-Nagy Pál : Vázlatok az ökológiai kultúra tematikájához. 1993, TKTE.
- Kárász Imre (szerk.): Környezetünk vizsgálata. 1993, NSZI.
- Kárász Imre: Ökológiai és környezetvédelmi alapismeretek. 1990, Typotex Kft.
- Kerettantervi útmutató a környezeti nevelés helyi szintű tervezéshez (szerk.) Czippán Katalin (Internet: www.konkomp.hu)
- Kopp Mária – Skrabski Árpád: Az egészségi állapot társadalmi, magatartási, életmódbeli meghatározói Ezredforduló 2001/4
- Kökény Mihály - Dura Gyula: Környezet-egészségügy Ezredforduló 2002/4 szám
- Könczey Réka – Nagy Andrea: Zöldköznapi kalauz. 1997, Föld Napja Alapítvány.
Környezeti	Nevelési	SzerTár:	Magyar	Környezeti	Nevelési	Egyesület,	1998
A	környezeti	nevelés	a	fogalma.	Disinger,		Monroe
Környezeti	nevelés	a	a	városban.	Frank,		Zamm
Környezeti	nevelés	a	a	tantervekben.	Monroe,		Cappaert
Környezeti	témák	a	a	tanórán.	Pennock,		Bardwell
- Környezeti nevelési segédletek értékelése. Tourtilot, Britt
- Közoktatási törvény 2003. OM
- Legány András (szerk.): Környezeti nevelés a táborban. Réce-füzetek 2. 1993, Alapítvány a Magyarországi Környezeti Nevelésért.
- Lehoczky János: Hasznoskönyv. 1997, Környezetgazdálkodási Intézet.
- Lehoczky János: Iskola a természetben, avagy a környezeti nevelés gyakorlata. 1998, Raabe.
- Moser – Pálmai: A környezetvédelem alapjai. 1992, Tankönyvkiadó.
- Nagyné Horváth Emília: Egészségtan Helyi kerettanterv. Apáczai Kiadó 2001
- Nagyné Horváth Emília: Tanári kézikönyv a 6. osztályos Egészségtan tanításához Apáczai Kiadó 2002
- Palmer, Joy – Neal, Philip: A környezeti nevelés kézikönyve. 1998, Routledge – Körlánc – Infogroup.
- Pennock – Bardwell: Környezeti témák a tanórán. 1998, Környezeti Nevelési Egyesület.
Réce	füzetek:	Alapítvány	a	Magyarországi	Környezeti	Nevelésért
Kisiskolások	környezeti	nevelése	(szerk.)	Havas	Péter	1993

Környezeti	nevelés	a	táborban	(szerk.)	Legány	András	1993
Környezeti	nevelés	a	szakkörön	(szerk.)	Szerényi	Gábor	1994
Környezeti nevelés az erdei iskolában (szerk.) Hortobágyi Katalin							

Rohwedder – Alm: Számítógép a környezeti nevelésben: multimédia és hálózati tanulás. 1998, Környezeti Nevelési Egyesület.

Scheibert F. (szerk.): A környezeti nevelés és a helyi tanterv. 1997, Infogroup.

Sípos Imréné: Iskolavezetés és környezeti nevelés. 1998, Körlánc.

Tanulmányok a környezetegészség nevelés köréből KvM 1999.

Tourtillot – Britt: Környezeti nevelési segédletek értékelése. 1998, Környezeti Nevelési Egyesület.

Vásárhelyi Tamás – Victor András (szerk.): Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia. 2003, Magyar Környezeti Nevelési Egyesület.

Vásárhelyi Tamás: A városban. Városi környezet és környezeti nevelés. 1998, Körlánc.

Vásárhelyi Tamás: Szitakötészet. 1994, Független Ökológiai Központ.

Vida Gábor – Gulyás Pálné – Tóth Albert (szerk.): Kultúra – Nevelés, Oktatás – Környezet. 1999, TKTE.